

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2024

Barbora Fousková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Vývoj liberálních a komunitariánských stanovisek se
zaměřením na politiku identity: případ prezidentských
voleb v USA**

Bakalářská práce

Autorka práce: Barbora Fousková

Studijní program: Politologie a veřejná politika

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Franěk, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. 7. 2024

Barbora Fousková

Bibliografický záznam

FOUSKOVÁ, Barbora. Vývoj liberálních a komunitariánských stanovisek se zaměřením na politiku identity: případ prezidentských voleb v USA. Praha, 2024. 43 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jakub Franěk, Ph.D.

Rozsah práce: 60521 znaků

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje vývoji amerického politického myšlení a je založena na tvzení Michaela Sandela, který ve svých dílech argumentuje, že na konci minulého století byl ve Spojených státech amerických individualistický (či „deontologický”) liberalismus dominantní politickou filosofií. Práce si klade dva cíle, a to nejprve analyzovat nedávný vývoj liberalismu, komunitarismu a identitární politiky a následně ověřit případný posun od klasického (individualistického) liberalismu. V teoretické části se proto práce zabývá teorií spravedlnosti Johna Rawlse, díly Michaela Sandela a formováním identitární politiky. Praktická část se soustředí na analýzu dvou amerických prezidentských volebních období – roku 1980 a 2020. Práce při tom kombinuje kvalitativní a kvantitativní přístup, konkrétně je prováděna kritická diskurzivní analýza a kvantitativní obsahová analýza. Na základě provedených analýz se povedlo ukázat, že mezi vybranými lety došlo k proměně americké veřejné debaty a do popředí se namísto individualistické argumentace dostávají stanoviska založená na ochraně skupinových zájmů. Tato proměna se odráží v postupném formování identitární politiky, která se v současné době stává velmi aktuálním tématem nejen ve Spojených státech.

Abstract

This bachelor's thesis examines the development of American political thought and is based on Michael Sandel's claim that individualistic (or "deontological") liberalism was the dominant political philosophy in the United States at the end of the last century. This paper sets out with two goals, first to analyze the recent development of liberalism, communitarianism, and identity politics, and then to test a possible shift away from classical (individualist) liberalism. The theoretical part of the thesis therefore deals with John Rawls' theory of justice, the works of Michael Sandel, and the formation of identity politics. The practical part focuses on the analysis of two American presidential elections, 1980 and 2020. In doing so, the thesis combines qualitative and quantitative approaches, specifically, critical discourse analysis and quantitative content analysis are conducted. Based on the analyses carried out, it was possible to show that the American public debate has been transformed between the selected years, with positions based on the protection of group interests coming to the fore instead of individualistic arguments. This transformation is reflected in the gradual formation of identity politics, which is currently becoming a highly topical issue not only in the United States.

Klíčová slova

Liberalismus, komunitarismus, identitární politika, prezidentské volby, Spojené státy americké, Michael Sandel

Keywords

Liberalism, communitarianism, identity politics, presidential elections, United States of America, Michael Sandel

Title

The Development of Liberal and Communitarian Standpoints in Relation to Identity Politics:
The Case of US Presidential Elections

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Jakubu Fraňkovi, Ph.D., za jeho cenné rady a především nesmírnou trpělivost.

Obsah

Úvod	8
1. Zasazení do diskuze	9
2. Teoretický rámec	11
2.1. John Rawls	11
2.1.1. Odkaz Kanta	12
2.2. Michael Sandel	13
2.2.1. Procedurální republika a nezakotvené jáství	13
2.2.2. Democracy's Discontent: America in Search of a Public Philosophy	15
2.3. Identitární politika: od individualismu ke kolektivním právům	17
3. Praktická část	21
3.1. Výzkumné otázky a cíle	21
3.2. Časové vymezení vzorku	21
3.3. Data, výzkumný soubor a výzkumná jednotka	22
3.4. Metody analýzy	24
3.4.1. Kritická diskurzivní analýza	24
3.4.2. Kvantitativní obsahová analýza	26
3.5. Analýza a interpretace výsledků	28
3.5.1. Reagan vs. Carter (1980)	28
3.5.2. Trump vs. Biden (2020)	30
3.5.3. Frekvenční analýza	33
Závěr	37
Summary	38
Použitá literatura	40

Úvod

Michael Sandel ve svých známých pracích *Democracy's Discontent* (1996) a *The Procedural Republic and the Unencumbered Self* (1984) tvrdí, že v druhé polovině dvacátého století dochází k nahrazení republikanismu vysoce individualistickým „deontologickým” liberalismem. Je však otázkou, nakolik jsou Sandelovy závěry stále validní. V poslední době totiž můžeme v americké politice pozorovat stále častější prosazování komunitariánských hodnot, respektive užívání komunitariánské argumentace. Tento vývoj odráží mj. i rostoucí příklon k identitární politice, jež se v posledních letech stala významnou součástí politických debat – příkladem mohou být politická hnutí Black Lives Matter, Me Too, Alt-right či Concerned Women for America. Tato bakalářská práce mapuje tuto změnu na základě komparace dvou amerických volebních období: roku 1980, kdy se proti sobě postavili Ronald Reagan a Jimmy Carter, a roku 2020, který přinesl prohru Donalda Trumpa a zvolení Joea Bidena, jenž je považován za nejpřívětivějšího prezidenta v historii USA vůči LGBT komunitě (alespoň na základě toho, jak se veřejně prezentuje).

V návaznosti na uvedené si práce klade dva hlavní cíle. Prvním je analyzovat nedávný vývoj liberalismu, komunitarismu a identitární politiky a ve sledovaných obdobích porovnat jejich proměnu. Současný „liberalismus” totiž sám představuje odklon od klasického individualistického liberalismu, s nímž operuje Sandel, právě důrazem na ochranu různých skupinových identit, čímž se (stylem argumentace) dostává do komunitariánské pozice. Druhým cílem práce je poté na základě provedené analýzy ověřit, zda došlo k posunu od klasického liberalismu.

Přínos práce spočívá zejména v přispění do této aktuální debaty a poskytnutí ucelenějšího pohledu na to, jak se americké politické myšlení hodnotově proměnilo. Analýza bude prováděna prostřednictvím politické komunikace, která má nepopíratelný vliv na nastolování agendy (*agenda setting*) a její analýza pak umožňuje porozumět aktuálním společenským trendům ve společnosti. Práce tak může sloužit jako podklad k vysvětlení některých společenských fenoménů či dalšímu zkoumání.

Jelikož se jedná o teoretickou práci ukotvenou v politické filosofii, její společenský význam může být sporný. Předním úkolem je spíše rozšířit vědění „aktualizací“ amerického filosofa Michaela Sandela. Ten svá nejvýznamnější díla publikoval před více než 20 lety a situace se od té doby, jak se budu snažit ukázat, změnila.

1. Zasazení do diskuze

Odpovědi na otázku, zda v posledních desetiletích skutečně došlo k posunu od klasického liberalismu ke komunitarismu a identitární politice, jsou různé. Někteří autoři tvrdí, že ve Spojených státech již nejsou klasické liberální prvky dominantní a znepokojeně sledují příklon k argumentům založeným na komunitarismu, respektive na identitární politice. Debatu v druhé polovině dvacátého století otevírá klasický liberální filosof John Rawls (1971), dále navazují například Alan Wolfe (2009), Mark Lilla (2017) či Francis Fukuyama (2018). Negativní dopady trendu identitární politiky pak prezentuje americký politolog Mark Lilla v díle *The Once and Future Liberal: After Identity Politics*, které vydal po neúspěchu Demokratické strany v prezidentských volbách v roce 2016. Z pohledu „frustrovaného amerického liberála“, jak se v knize sám označuje, přisuzuje prohru právě přílišnému soustředění Demokratické strany na politiku identity namísto snahy formulovat společné hodnoty a vize, kam se má Americká společnost ubírat dál (Lilla 2017, str. 6-7). Podceňování společných hodnot a vizí identitární politikou kritizuje i Francis Fukuyama v knize *Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment*. Argumentuje, že zdůrazňování úzkých forem různých identit (na základě etnicity, rasy, genderu, pohlaví, náboženství apod.) vede k rostoucí polarizaci, což ve výsledku oslabuje demokracii (Fukuyama 2018). V neposlední řadě lze jako příklad uvést výraznou postavu, zejména v severoamerickém diskurzu – Jordana Petersona. Kanadský psycholog bývá označován za konzervativce a často se vymezuje vůči progresivní Liberální straně Kanady. Tvrdí však, že identitární politika se objevuje na obou stranách kanadského politického systému, kdy „*levice ji vykonává jménem utlačovaných a pravice jménem nacionalismu a etnické hrdosti*“ (Luscombe 2018). V obou případech ji označuje za součást trendu, který nazývá „postmodernismem“ či „neo-Marxismem“ a chápe jej jako nebezpečný.

Nakonec existují autoři, kteří poukazují na to, že dichotomie liberalismu a komunitarismu je uměle vytvořená a Selznick dokonce mluví o komunitárním liberalismu (Krygier 2012). V takové kontextu posuzovat, zda identitární politika je spíše liberálním či komunitariánským prvkem, se stává bezpředmětné. Selznick popisuje, že žádný z filosofických komunitariánů, s nimiž sám spolupracoval, neobhajovali žádnou „völkisch“ (lidovou) jednotu vyvoleného národa. Uvádí, že komunitariáni v principu neodmítají centrální liberální hodnoty, stejně jako málokterý liberál pravděpodobně popírá význam rodiny a dalších sociálních vazeb pro adekvátně naplněný život (tamtéž). Charles

Tyler je dalším filosofem, jehož myšlení spojuje liberální a komunitariánské prvky. Tyler je představitelem multikulturalistického přístupu a hájí tak pluralitu hodnot a názorů stejně jako autonomii jednotlivců. Současně je ale, podobně jako Sandel, řazen mezi komunitariánské kritiky liberalismu, kteří zdůrazňují sociální dimenzi člověka a vymezují se vůči tzv. původní pozici (z angl. *original position*) Johna Rawlse. Oba argumentují, že lidská identita je formována právě sociálním a kulturním kontextem, které původní pozice ignoruje (viz dále).

Jak lze konstatovat, liberalismus a komunitarismus nejsou v ambivalentním vztahu. Jedná se o soubory přesvědčení, které sice kladou důraz na jiné aspekty života ve společnosti, vzájemně se však nevyklučují. Do opozice se spíše dostává individualismus (Sandel hovoří o individualistickém liberalismu) a komunitarismus a právě na tento kontrast se má práce zaměřuje. Identitární politice je poté rozuměno jako úzkému politickému přístupu, souborem a směřováním politických aktivit s cílem prosadit určité politické cíle (Bernstein 2005, str. 66).

2. Teoretický rámec

Cílem této části práce je představit podstatu filosofického sporu mezi liberalismem a komunitarismem. Hlavní témata zahrnují analýzu teorie spravedlnosti Johna Rawlse, ovlivněnou Kantovou filosofií, a kritiku filosofického založení teorie ze strany Michaela Sandela. Práce se zabývá klíčovými pojmy jako jsou autonomní bytost, procedurální republika, nezátížené jáství a veřejná filosofie (*public philosophy*). Tímto způsobem jsem si vytvořila základ pro porozumění formování identitární politiky jako reakce na nedostatky liberalismu. Posunu od individuálních práv ke skupinovým právům se věnuji v závěrečné kapitole, což tvoří východisko pro praktickou část mé práce.

2.1. John Rawls

John Rawls byl americký politický filosof, jenž je známý zejména knihou *A Theory of Justice* publikovanou poprvé roku 1971. Jedná se o jedno z nevlivnějších děl 20. století v oblasti politické filosofie a stalo se výrazným podnětem pro komunitariánskou kritiku liberalismu.

Rawls (1971) přichází s koncepcí spravedlnosti jako férovosti (z anglického *justice as fairness*) a provádí v knize úvahu o tom, jaké principy spravedlivé organizace naší společnosti bychom si vybrali, kdybychom nevěděli, jakým sociálním postavením, bohatstvím či jakými osobními schopnostmi a dovednostmi budeme v dané společnosti disponovat. Tuto podmínku Rawls nazývá tzv. závojem nevědomosti. Konstatuje, že v takové situaci, kterou označuje jako *původní pozici* (z anglického *original position*), bychom si vybrali 2 základní principy spravedlnosti, přičemž druhý je rozdělen na 2 části. Dle prvního principu, principu svobody, mají všichni právo na nejširší systém rovných základních svobod. Na základě druhého, který je podřazený principu prvnímu, „*mají být sociální a ekonomické nerovnosti upraveny tak, aby (a) se u obou dalo rozumně očekávat, že budou k prospěchu kohokoliv, a (b) byly spjaty s pozicemi a úřady přístupnými pro všechny*” (Rawls 1995, str. 48). Jinými slovy řečeno, z nerovností ve společnosti musí mít prospěch i ti nejhůře postavení (princip difference) a úřady musejí být otevřené všem (princip příležitostí).

Rawlsova teorie spravedlnosti patří do liberální tradice myšlení a nese mnohé individualistické aspekty (Sandel 1998). Nejvyšší důraz je v souladu s prvním principem kladen na ochranu individuálních práv a svobod jednotlivců. Při určování základních principů spravedlivé společnosti je také zdůrazňována autonomie jednotlivců a svoboda

volby osob v původní pozici za závojem nevědomosti. Je zde tak přítomen princip upřednostňování práva (*right*) před dobrem (*good*). Víme, že Rawlsova teorie usiluje o nastavení principů spravedlivé společnosti – spravedlivé ale ve smyslu správných procedur a spravedlivých institucí, spíše než vize určeného výsledného stavu společnosti považovaného za dobrý. Spravedlivá, liberální, společnost neusiluje o konkrétní a předem vymezené cíle, nýbrž poskytuje občanům rámeček, v rámci kterého mohou vybírat své vlastní hodnoty a cíle (Sandel 1984). Stejně tak osoby za závojem nevědomosti volí principy společnosti, které mají zejména chránit jejich individuální práva bez znalosti svých osobních aspirací či konceptů dobra. Dle Sandela (1984) lze princip priority práva před dobrem shrnout do dvou hlavních myšlenek. Za první, individuální práva jednotlivců nesmějí být zneužita ve prospěch obecného blaha (v kontrastu s utilitarismem), a za druhé, nastavení spravedlivých principů společnosti nepředpokládá žádnou představu dobrého života (v kontrastu s teleologickými koncepcemi obecně). Kořeny tohoto aspektu Rawlsovy teorie můžeme nalézt v Kantově filosofii.

2.1.1. Odkaz Kanta

Rawls sám konstatuje, že jeho teorie „je svou povahou kantovská“ (Rawls 1995). Immanuel Kant je bezpochyby klíčovou postavou moderní filosofie a jeho vliv je patrný i u Johna Rawlse. Osvícenský myslitel německého původu je hlavním představitelem tzv. deontologického (z řec. *deon* = povinnost) zdůvodnění morálního jednání. Jedná se o etický přístup, který hodnotí správnost a nesprávnost jednání na základě jeho motivu. Co dělá čin pro Kanta morálně hodný, se neskládá z důsledků či výsledků našeho jednání jako u utilitarismu a konsekvencialismu, ale má co dočinění s našimi záměry. Morální hodnota činu tedy závisí na motivu aktéra, přičemž jediným správným motivem je motiv povinnosti. Opakem povinnosti jsou pak náklonnosti, přání a emoce. (Kant 1990; Sullivan 1989)

Klíčový vliv na Rawlse měl zejména Kantův koncept morální, autonomní bytosti popisovaný (nejen) v díle *Základy metafyziky mravů*. Dle Kanta (1990) jsme autonomní bytosti tj. bytosti schopné svobodně jednat a rozhodovat se. Odmítá utilitarismus s argumentem, že každý člověk má svou důstojnost, neboť jsme racionální bytosti, tedy bytosti schopné rozumu. To znamená, že i kdyby výpočet hromadného štěstí vyšel, bylo by s lidmi nakládáno jako prostředky namísto jako s cíli samými o sobě, což je pro Kanta nepřijatelné (Kant 1990). Jeho pojetí morálky je totiž úzce spojeno s konceptem svobody, kterou rozumí jednat nezávisle a jednat nezávisle pak znamená jednat dle zákona, který si

sám sobě dávám (dle morálního zákona) (Sullivan 1989). Může se zdát, že morální zákon (maximy) podléhá jisté míře subjektivity. Co však zaručuje, že morální zákon je pro všechny stejný – univerzální, je čistý praktický rozum, který všichni sdílíme jako racionální bytosti a máme jej apriori (Kant 2001, str. 476).

2.2. Michael Sandel

Michael J. Sandel je významným americkým filosofem dvacátého i jednadvacátého století, který svými díly přispěl především v oblasti politické filosofie a etiky. Do povědomí širší veřejnosti se dostal nejen díky vzdělávacímu kurzu „Spravedlnost: Co je správné dělat?“ z roku 2005. Základem doposud vyučovaného kurzu je kritická analýza klasických i současných teorií spravedlnosti (Harvard University nedatováno) a jeho úspěch je připisován zejména interaktivnímu přístupu Sandela při výuce a schopnosti aplikovat teorie na současné problematiky. Kurz se tak stal jedním z nejpoblárnějších kurzů na Harvardově univerzitě (tamtéž) a byl následně i podnětem pro vydání stejnojmenné knihy v roce 2009.

Pozornost si ale získala již jeho raná tvorba. V roce 1982 knihou *Liberalism and the Limits of Justice* v podstatě otevřel tzv. spor o liberalismus a komunitarismus převládající v osmdesátých a devadesátých letech 20. století. Kniha je psána jako kritika a Sandel zde ukazuje typické vady liberálního politického myšlení. Východiskem je tvrzení, že mainstreamové angloamerické filosofické myšlení stojí až na přehnaně individualistických pozicích a Spojené státy americké jsou podle Sandela liberální tak, jak liberalismus vykládá John Rawls. Jeho přístupu k liberalismu se Sandel podrobněji věnuje v díle *The Procedural Republic and the Unencumbered Self*.

2.2.1. Procedurální republika a nezakotvené jáství

Hovoříme-li o Sandelovi, je dílo s názvem *Procedurální republika a nezakotvené jáství* (1984) téměř neopominutelné. Tento článek, publikovaný roku 1984 v americkém časopisu *Political Theory*, bývá tradičně označován jako kritika teorie spravedlnosti Johna Rawlse. Je důležité ale podotknout, že kritika není směřována na Rawlsovu politickou pozici kotvící v sociální liberalismu a s potřebou mít sociálně citlivý stát Sandel souhlasí. Problém pro Sandela spočívá spíše ve filosofickém založení teorie a než-li cokoliv jiného se tak jedná o kritiku Rawlsova přístupu k liberalismu.

Jak již nastíněno, ten je velmi formován Kantovou filosofií a Sandel jej označuje jako deontologickou variantu liberalismu. Tedy, že každý člověk má kapacitu určovat si

maximy svého jednání sám, má právo na výběr svého jednání a stát mu nemá vnucovat pohledy na to, co je dobré nebo špatné. Toto právo tak předchází koncepci dobra, člověk má kapacitu volit, co je dobré. Stát respektuje to, co by si morální subjekty v původní pozici vybraly a poskytuje neutrální rámec, ve kterém každý může sledovat to, co on sám považuje za dobré (Sandel 1984, str. 82). Sandel proto Rawlsovu politickou vizi nazývá procedurální republikou – stát řízen pomocí neutrálních procedur (Sandel 1984, str. 92). Ta je však pro Sandela neobhájitelná. Sandel začíná již u samotného konceptu morální osoby za závojem nevědomosti, kterou označuje jako *nezatížené jáství*. Je to subjekt nemající charakter tzn. nemůžeme jej považovat za osobu, neboť osoba jako člověk musí být zasazena v čase a prostoru. Zdůrazňuje, že právě situovanost nás dělá tím, čím jsme, je to opak nezatíženosti. Společenskou (sociální) dimenzi člověka Sandel považuje za důležitou a neodstranitelnou oblast naší identity, neboť na základě sociálních rolí odvozujeme svou identitu a současně s tím i povinnosti vůči jiným lidem. Podotýká tedy, že liberálové ignorují sociální role a redukují tak to, co znamená být člověk. Procedurální republika, jež stojí na vizi nezatíženého já, eliminuje důležité předpoklady, na kterých stojí. Toto ilustruje na příkladu neudržitelnosti principu difference. Uvádí, že pokud člověka zbavíme společenské dimenze, zbavíme ho i pocitu sounáležitosti s ostatními lidmi. V takové situaci pak není princip difference na čem postavit, neboť solidarita s nejhůře postavenými vyžaduje solidaritu na základě morálních vazeb k dalším lidem (tamtéž, str. 89-91). Procedurální republika tak podkopává základy komunity, na níž je postavena.

Na závěr Sandel popisuje, jakým způsobem se tato filosofie promítala v tehdejší Americe, v jejích praktikách a institucích. Byť republikanismus sehrál významnou roli při zakládání Spojených států amerických, postupem času byl téměř přebit přístupem liberálním. Jeden z rozdílů mezi těmito přístupy lze spatřit v chápání svobody: liberálové rozumí svobodě jako schopnosti sám si vybírat vlastní cíle a cesty, republikánské pojetí svobody spočívá v možnosti podílet se na vládě nad svým vlastním politickým společenstvím a na kontrole společného osudu členů společenství. Zatímco byla tedy svoboda dříve spojována spíše s funkcemi demokratických institucí a rozdělenou mocí, moderní pojetí svobody je v opozici k demokracii v původním republikánském pojetí a v důsledku univerzalizace práv a institucionálního vývoje především soudnictví a byrokracie dochází k centralizaci moci (Sandel 1984, str. 94). To souvisí zejména s liberálním pojetím lidských práv jako trumfů (*rights as trumps*), dle kterého jsou individuální práva upřednostňována na úkor kolektivního, demokratického rozhodování. Liberalismus tak

podle Sandela (1984) zachází v osvobození se od společnosti příliš daleko. Jelikož garance individuálních práv vyžaduje přesun politické moci na centrální úroveň, politické rozhodování se dostává mimo dosah běžných lidí. To poté vyvolává pocit bezmocnosti ohledně dění v politice a obecně nespokojenost s liberální demokracií. Důvodem je právě výše popisovaná filosofická vize procedurální republiky, která svým důrazem na individuální práva vedla ke ztrátě schopnosti občanů jednat jako politický kolektiv (Sandel 1984).

2.2.2. Democracy's Discontent: America in Search of a Public Philosophy

Na tyto myšlenky Sandel dále navazuje v díle *Democracy's Discontent*, ve kterém se zabývá politickými filosofiemi formující americký veřejný život. Prostřednictvím konceptuální diskurzivní analýzy významných soudních rozhodnutí, debat, filosofických textů a dalších událostí ukazuje, jak se liberalismus stal ve Spojených státech amerických nejvýznamnější politickou filosofií a jakým způsobem převládl nad republikanismem.

Tyto dvě filosofie Sandel staví do kontrastu. Zatímco občanský republikanismus, charakteristický zejména ideou aktivního občanství a s tím spojenými občanskými ctnostmi a vizí společného dobra, byl klíčový při zakládání Spojených států, v druhé polovině dvacátého století jej vytlačil liberální přístup. Liberální politická filosofie klade důraz zejména na individuální práva a svobody. Stát nemá člověku vnucovat žádnou konkrétní vizi dobrého života, nýbrž respektovat jedince jako nezávislé a „nezatížené morálními a občanskými vazbami, které si nevybrali“, a poskytovat tak neutrální rámec, v jehož rámci mohou vybírat své vlastní hodnoty a cíle (Sandel 1996).

Podle Sandela (1996) se jedním z faktorů úpadku republikánských hodnot stal vzestup keynesiánské fiskální politiky po druhé světové válce. Ekonomická uspořádání byla stále více vnímána jako prostředky spotřeby, a stát se soustředil zejména na národní produkt a uspokojování individuálních přání, která byla brána jako daná. Tím se z hospodářské politiky vytratil občanský aspekt, spojený s rozvíjením, kultivací občanských ctností a samosprávou. To podle Sandela (1996) znamenalo ztrátu svobody v republikánském slova smyslu, tedy svobody závislé na občanské participaci, jež předpokládá kultivování občanských ctností, nezávislost a vzájemné porozumění. Došlo tak k proměně chápání svobody směrem k voluntaristickému pojetí, které rozumí svobodě spíše jako osobní volbě a ekonomické autonomii než jako kolektivní samosprávě a občanským ctnostem.

Sandel (1996) vyvozuje, že právě opuštění občanského prvku v chápání svobody přispělo k rostoucí nespokojenosti s demokratickými institucemi na konci 20. století. V knize rozvíjí myšlenku, že v důsledku vzestupu individualismu dochází k atomizaci společnosti. Tedy, že se společnost stává fragmentovanou, dochází k rozpadu sociálních vazeb a oslabení společenské soudržnosti. Vlivem liberalismu a jeho důrazu na individuální práva a svobody jsou lidé vnímáni jako nezávislé bytosti, které mají být aktivní a jsou odpovědné za svůj život (Beck, Beck-Gernsheim, 2012). Přílišná individualizace však vyvolává u lidí ztrátu pocitu sounáležitosti a bezmocnosti vůči silám, které ovlivňují jejich životy, což následně vede k pocitu nespokojenosti s demokracií a jejími institucemi (Sandel 1996).

Ve snaze navrhnout řešení důsledků přílišného individualismu Sandel (1996) vyzývá k obnovení smyslu pro společné dobro a občanskou participaci ve veřejném životě. Svou argumentací se odkazuje na řecká polis a Aristotelovu filosofii, která mj. zahrnuje koncept ctností (*areté*) a snahu o dosažení stavu blaženosti (*eudaimonia*) jakožto nejvyššího cíle lidského života. Podobně Sandel zdůrazňuje význam občanských ctností pro správné fungování demokracie. Podle něj tyto ctnosti vnášejí do veřejného prostoru morální a etický aspekt, který procedurální republika postrádá. Klíčem k větší občanské angažovanosti dle Sandela také mohou být menší komunity, které sdílejí společné hodnoty, decentralizace moci či koncept deliberativní demokracie, jejímž základem je možnost občanů zapojit se do veřejných diskuzí a podílení se na politickém rozhodování. (Sandel 1996)

2.3. Identitární politika: od individualismu ke kolektivním právům

Jedním z projevů nespokojenosti s liberalismem a jeho důrazem na individuální práva je v praxi postupné formování identitární politiky. Charles Taylor ve svém díle *Multiculturalism and "The Politics of Recognition"* hovoří o tzv. politice uznání a v knize identifikuje dvě historické změny, které se v poslední době významně podílely na formování otázek identity a uznání.

Jedná se nejprve o zhroucení tradičních společenských hierarchií, které určovaly, komu příslušela čest (*honor*) na základě jeho společenského postavení, původu či zásluh. Charakterizovalo ji, že nepříslušela všem a byla tedy neodlučitelně spojena s nerovnostmi. S nástupem modernizace a demokratické společnosti ale dochází ke zhroucení těchto tradičních struktur. Vlivem liberalismu roste důraz na rovnost a individuální práva a objevuje se pojem důstojnosti (*dignity*), který je v kontrastu ke cti založen na principu universalismu a egalitarismu. Základem je přesvědčení, že důstojnost je nezadatelnou kvalitou každého člověka jakožto lidské bytosti. S nástupem demokracie tak toto moderní pojetí důstojnosti nahradilo starší princip cti, který nevyhovuje nárokům demokracie na rovnost a inkluzivitu. S tím se nakonec pojí i různé formy boje za rovnoprávnost a uznání v rámci demokratických společností. (Taylor, 1992)

Druhý faktor Taylor (1992) vidí v proměně pojetí individuální identity, částečně způsobené vlivem osvícenství a romantismu na konci 18. století. Taylor jej nazývá autenticitou a popisuje jako „*identitu, která náleží pouze mně a kterou odhaluji v sobě samém.*“ Jinými slovy, každý jednotlivec má své jedinečné originální já, které je nutné objevit a vyjádřit. Současně od ostatních začínáme vyžadovat uznání a respektování našich jedinečných identit, což nás opět vede k vynořujícím se požadavkům na rovné zacházení a uznání.

Ve Spojených státech lze tento trend pozorovat zejména v souvislosti s vývojem občanských práv. Ačkoli jeho kořeny sahají až k Deklaraci nezávislosti a vzniku Ústavy Spojených států amerických, přetrvávala praxe otroctví, která se následně stala podnětem občanské války. Výsledkem války bylo zrušení otroctví a přijetí 14. a 15. dodatku Ústavy, které byly výrazem určité snahy o vytvoření rovnější společnosti. Konkrétně 14. dodatek nově garantoval bývalým otrokům občanství a s ním spojená práva a svobody, a 15. dodatek zaručoval, že volební právo nebude odepřeno na základě rasy. Následujících sto let byly ale v podstatě bezzubé, respektive dodatky nebyly plně implementované. Konec 19. století a

první polovina 20. století pak poznamenaly zákony Jima Crowa o rasové segregaci, které diskriminovaly Afroameričany. V reakci na to dochází v polovině 20. století k formování afroamerického hnutí za občanská práva (Civil Rights movement), které bojovalo za rovná práva pro všechny Američany bez ohledu na barvu pleti, viz slavná řeč Martina Luthera Kinga „I Have a Dream“. Výsledkem se v 60. letech stalo přijetí hned několika klíčových zákonů a legislativních opatření, které odstraňovaly (legální) rasovou diskriminaci. Mezi nejznámější patří Civil Rights Act (1964), Voting Rights Act (1965) a 24. dodatek k Ústavě USA (ratifikován 1964), který zrušil daně z hlasování ve federálních volbách. Kromě jmenovaných (a dalších) zákonů byla (legální) diskriminace již od padesátých let postupně odstraňována také soudními rozhodnutími Nejvyššího soudu a dalších federálních soudů.

Rovná individuální práva a svobody tím byly formálně uznány. Přístupem zastoupeným k řešení rasové spravedlnosti se v tomto případě stala tzv. barevná slepota (*Color-Blindness*) (Golub 2018). Jedná se o přístup, na základě kterého by zacházení s lidmi nemělo být ovlivněno jejich rasou či etnicitou. Někdy se dokonce mluví o ignorování či neuznání (*non-recognition*) rasových rozdílů (Ullucci, Battey 2011). Je zřejmé, jakým způsobem může být tento přístup problematický. Navzdory formálnímu uznání rovných práv ve skutečnosti nefungoval tak, jak bylo zamýšleno. Ústředním problémem je, že vždy jsme součástí nějaké skupiny a členství v ní si většinou nevybíráme – například na základě rasy, pohlaví či etnického původu. Zároveň je příslušnost k určité skupině pro jednotlivce téměř směřodadnou z hlediska kvality života, životních příležitostí a způsobu, jakým jsou vnímáni okolím. Jak uvádí Jandourek (2012), identitu lze definovat jako „*hluboký pocit vlastní totožnosti založený na prožívání vlastní komunity,*“ jde o „*prožívání příslušnosti k větším či menším společenským celkům.*“ To platí i v případě Afroameričanů, kterým sice oficiálně byla uznána rovnost s ostatními členy americké společnosti, způsob, jakým byli vnímáni, se ale příliš nezměnil.

Dochází tak ke změně v diskurzu a namísto snahy o rovná individuální práva v posledních letech pozorujeme boj za práva skupinová. Ten se týká nejen Afroameričanů, ale také LGBTQ+ komunity, žen, původních obyvatel, osob se zdravotním postižením a dalších menšin. Stále se však jedná o boj za uznání a respektování daných (skupinových) identit. V protikladu k výše uvedené barevné slepotě lze tento nový přístup nazvat vědomím barev (*Color/Race-Consciousness*), který vychází z přesvědčení, že pro dosažení rovnosti a spravedlnosti ve společnosti je nutné brát rasové rozdíly v úvahu (Golub, 2018). Příkladem jsou v praxi programy tzv. affirmative action, které usilují o narovnání příležitostí

(především v přístupu ke vzdělání a zaměstnání) členů z historického hlediska diskriminovaných skupin, typicky kvůli rase, etnickému původu či pohlaví. Právě ve Spojených státech se tyto programy staly velmi diskutovaným tématem a současně i složitou právní otázkou, které se věnovala řada soudních rozhodnutí. Mezi nejvýznamnější patří rozhodnutí Nejvyššího soudu v případě *Regents of the University of California v. Bakke* z roku 1978, které označilo přímé rasové kvóty v přijímacím řízení na vysoké školy za neústavní. Zohlednění rasy jako jednoho z faktorů v procesu přijímání ale povolilo. Navazovala pak rozhodnutí v *Grutter v. Bollinger* (2003) a *Fisher v. University of Texas* (2013 a 2016), která potvrzovala ústavnost zohledňování rasových faktorů v přijímacím řízení (muselo být ale v souladu s cílem o dosažení diverzity). V nejnovějším rozhodnutí z roku 2023 Nejvyšší soud *affirmative action* na vysokých školách zakázal. Princip se však již od začátku jeví jako problematický, neboť zvýhodňováním zástupců vybraných menšin přinejmenším potencionálně popírá princip rovnosti bez ohledu na rasu, pohlaví a další podobné atributy.

Proměnu diskurzu lze také pozorovat na vývoji feminismu. První vlna se soustředila na získání základních občanských práv, jako měli muži (volební právo, přístup ke vzdělání) a druhá poté na boj proti sociálním nerovnostem (rovnost příležitostí, reprodukční práva). Zatímco však první dvě vlny argumentovaly převážně liberálně (vize *genderless society* Susan Okinové je v podstatě analogická ke *colour-blind society* Martina Luthera Kinga), třetí vlna se již zabývá identitou žen jakožto žen, tedy specifické skupiny.

V současné době identitární politikou myslíme politiku zaměřenou na ochranu zájmů skupin definované určitými identifikačními atributy. Fukuyama (2018) chápe identitární skupiny jako ty, které na základě *resentimentu*, vzpomínek na dřívější *krivdy*, bojují za jisté *zadostiučinění* a *odškodnění*. Uvádí, že tyto skupiny mají obecně dva ambivalentní požadavky: 1. aby jim majoritní společnost poskytovala totéž, co sobě samé, a 2. aby uznala jejich odlišnou identitu a respektovala ji (Holzbachová 2020). V korespondenci s přístupem vědomí barev tedy aktuálně převládá přesvědčení, že pouhé formální uznání rovnosti je nedostačující a je nutné aktivně pracovat na vytvoření inkluzivní společnosti.

Identitární politika má však i svou pravicovou (konzervativní) podobu, ke které se uchýlil zejména Donald Trump. Ta klade důraz na ochranu národní identity a tradičních hodnot, což se obvykle pojí s odporem vůči vlivům, které by tuto identitu mohly potencionálně ohrozit, typicky imigranti či globalizace. Charakteristickými rysy pravicové podoby identitární politiky tedy jsou kritika multikulturalismu (ve prospěch nacionalismu),

obhajoba ekonomického protekcionismu a posilování národní bezpečnosti. Jejím výrazem jsou například některé krajně pravicové politické strany v Evropě (AfD, National Rally), Trumpova zeď na hranicích s Mexikem či zákaz výuky o sexuální orientaci a genderové identitě na Floridě jako součást širší snahy o ochranu tradičních hodnot.

3. Praktická část

Cílem praktické části je prostřednictvím kritické diskurzivní analýzy a kvantitativní obsahové analýzy zodpovězení výzkumných otázek a otestování hlavní hypotézy. Práce se zaměřuje na projevy politické komunikace v předvolebních obdobích prezidentských voleb v letech 1980 a 2020 mezi prezidentskými kandidáty obou relevantních stran, tedy Republikánské a Demokratické strany.

3.1. Výzkumné otázky a cíle

Na základě tvrzení Michaela Sandela o dominanci „individualistického“ či „deontologického“ liberalismu ve Spojených státech amerických je tato práce postavena na hlavní hypotéze, že v současné době již tento liberalismus ztrácí svou převahu a důraz se přesouvá směrem ke komunitarismu a identitární politice. Práce si tak klade dva cíle: nejprve analyzovat nedávný vývoj liberalismu, komunitarismu a identitární politiky a porovnat jejich proměnu ve sledovaných obdobích, následně ověřit případný posun od klasického liberalismu. Stanovila jsem si proto tyto výzkumné otázky:

- Jak se proměnila politická komunikace vybraných prezidentských kampaní z hlediska struktury výskytu liberálních a komunitárních stanovisek?
- Jak se ve sledovaných obdobích formovala identitární politika?
- Lze pozorovat posun směrem od klasického liberalismu?

3.2. Časové vymezení vzorku

Vzhledem k rozsahu bakalářské práce jsem se rozhodla proměnu diskurzu ilustrovat na dvou vybraných obdobích předvolebních kampaní. Prvním obdobím je rok 1980, kdy proti sobě stáli Jimmy Carter a Ronald Reagan, a druhým je rok 2020, kdy se střetli Joe Biden a Donald Trump. Analýze bylo podrobena období posledního roku až roku a půl před dnem konání voleb, konkrétně od 15. července 1979 do 31. října 1980 a od 4. dubna 2019 do 2. listopadu 2020. Rozdíl v délce období je způsoben odlišnou délkou samotných kampaní ve vybraných letech. Ve srovnání s rokem 1980 se v současné době kampaně zahajují čím dál tím dříve: zatímco Joe Biden oznámil svou kandidaturu již v dubnu 2019, u Cartera a Reagana to bylo až ke konci roku 1979.¹

¹ Z července 1979 je jen jeden případ politické komunikace, konkrétně známý proslov Jimmyho Cartera

Prezidentské volby v letech 1980 a 2020 byly vybrány, neboť reprezentují významné posuny v politických i společenských prioritách americké společnosti. Vítězství Reagana v roce 1980 znamenalo politický obrat od státního intervencionismu Jimmyho Cartera k ekonomickému liberalismu. Během své kampaně kladl Reagan důraz na snižování daní, deregulace a omezenou vládu ve prospěch rozšiřování individuálních svobod a tržních mechanismů. Jeho neoliberalní reformy poté představují začátek éry neoliberalismu, která je považována za odraz individualistického liberalismu. V roce 2020 se už ale Trump přinejmenším verbálně vymezuje vůči neoliberalní éře, a to například podporou protekcionismu či snahou navrátit pracovní místa do Spojených států.

3.3. Data, výzkumný soubor a výzkumná jednotka

Analyzovaná data jsou textové povahy a lze je definovat jako projevy politické komunikace v průběhu předvolebních kampaní pro prezidentské volby, to znamená televizní spoty, prezidentské debaty, novinové články, obsah publikovaný na webových stránkách a sociálních sítích, volební programy a další veřejné projevy vůči voličům, typicky například během campaign rallies. Vzhledem k charakteru práce se kvalitativní analýza ukazuje jako důležitější, to znamená, že bylo nutné i přes potencionálně rozsáhlou populaci případů výzkumný soubor omezit. Ten zahrnuje celkem 20 případů politické komunikace, které jsou rozděleny následovně: Reagan (5), Carter (4), Biden (6), Trump (5). Případy byly vybrány na základě vícestupňové konstrukce vzorku (*multistage sampling*), nejprve bylo potřeba vybrat konkrétní typy komunikace a následně jednotlivé případy.

Práce kombinuje kvalitativní a kvantitativní přístup a využívá při tom dvě různé metody analýzy dat – kritickou diskurzivní analýzu a kvantitativní obsahovou analýzu (viz dále).² Pro každou z těchto metod je však výzkumná jednotka definována odlišně. Pro kritickou diskurzivní analýzu je výzkumnou jednotkou každý jednotlivý projev politické komunikace. Pro účely kvantitativní obsahové analýzy je výzkumná jednotka definována jako textový segment, který lze zařadit na hodnotové ose individualismus-komunitarismus. Dále v práci jsou tyto textové segmenty označovány jako „výroky“.

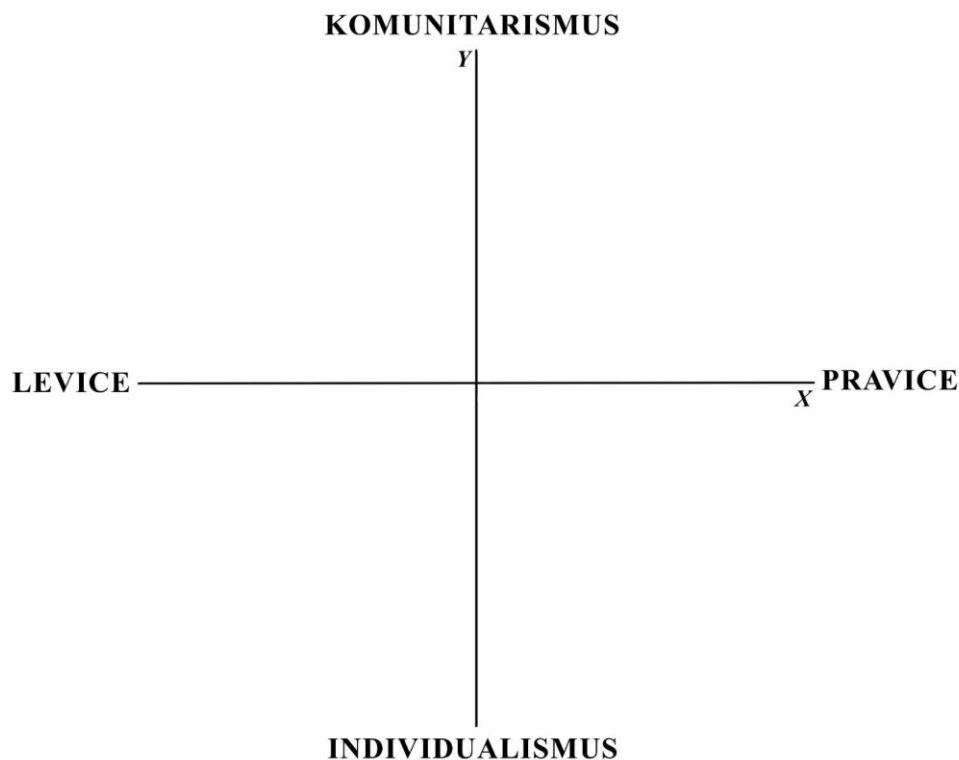
Osa individualismus-komunitarismus představuje kulturní a společenský rozměr

“Crisis of Confidence”. Hlavní část kampaně probíhala až v průběhu roku 1980.

² V této části dochází k malému odchýlení od původně schválených tezí bakalářské práce. Po hlubším seznámení se s problematikou jsem se rozhodla místo kvalitativní obsahové analýzy použít kritickou diskurzivní analýzu, která se zdá být pro zkoumání ideologické proměny vhodnější. Úmysl kombinovat kvalitativní a kvantitativní přístup byl však zachován.

výroků. Vytvořena byla také druhá pomocná osa levice-pravice, která reflektuje ekonomický rozměr. Vzhledem k cílům práce je ale společensko-kulturní dimenze důležitější a první osa je tak pro naše účely nadřazena té druhé. To znamená, že se součástí analýzy staly i výroky, které nebylo možné zařadit na pomocné ose levice-pravice.

Obrázek 1: Grafické znázornění kulturně-spoločenského a ekonomického rozměru výroků

Zdroj: autorka

Řazení výroků na ose levice-pravice odpovídá ekonomické dimenzi těchto dvou částí politického spektra. Takové výroky se nějakým způsobem vyjadřují k ekonomickým otázkám, přičemž levicové výroky podporují státní intervence do ekonomiky a zdůrazňují ochranu zaměstnanců a sociální spravedlnost, pravicové naopak prosazují snížení daní, deregulaci, volný trh a kladou důraz na individuální iniciativu a odpovědnost.

Řazení výroků na ose individualismus-komunitarismus bylo určeno jednak hodnotami klasického liberalismu a komunitarismu, a také způsobem založení argumentace. Jako liberální byly označeny výroky akcentující individuální práva a svobody, ochranu demokracie a právního státu, a autonomie. Stejně tak byly označeny výroky, jejichž argumentace je založena na jednotlivci, a tedy odpovídá individualistickému liberalismu, o

kterém hovoří Sandel. U komunitarismu tomu bylo obdobně – jednalo se o výroky prosazující kolektivní hodnoty, společenskou soudržnost, stabilitu a odpovědnost stejně jako o výroky, jejichž argumentace je založena na skupině nebo skupinových právech.

3.4. Metody analýzy

Pro zodpovězení výzkumných otázek využívám kombinaci dvou metod analýzy dat, a to kritickou diskurzivní analýzu a jednoduchou kvantitativní obsahovou analýzu jako doplněk ke kvalitativní části.

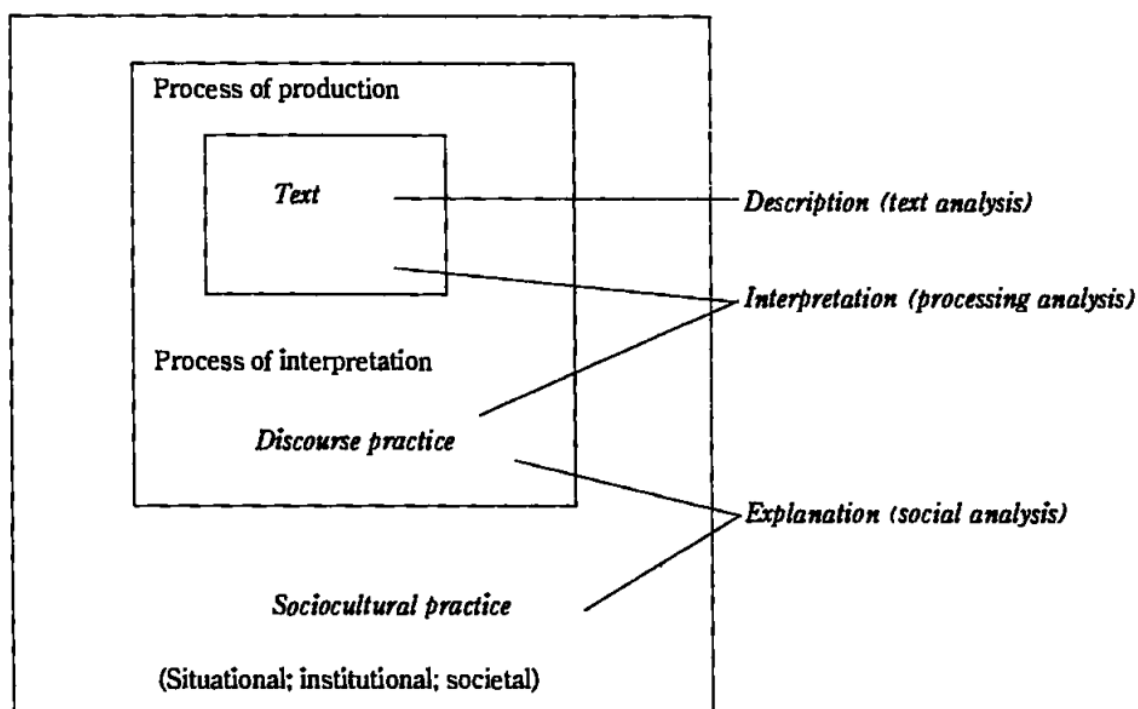
3.4.1. Kritická diskurzivní analýza

Kritická diskurzivní analýza (Critical Discourse Analysis, dále jen CDA) je typem diskurzivní analýzy a představuje spíše „*deštníkový pojem, který funguje jako souhrnné označení pro širokou skupinu analytických přístupů, jež sdílejí jisté charakteristické rysy*” (Prokopová et al. 2014). CDA je relativně nový výzkumný přístup, který čerpá z mnoha myšlenkových i metodologických tradic, zejména lingvistiky, sociologie, filosofie, frankfurtské školy a kritické teorie. Jako svébytný výzkumný přístup se CDA začíná formovat až v osmdesátých a devadesátých letech 20. století v souvislosti se sítí výzkumníků jako jsou Norman Fairclough, Ruth Wodak a Teun A. van Dijk.

Ačkoli CDA nemá ustálenou definici, je obvykle charakterizována některými svými vlastnostmi. Wodak a Meyer (2015) uvádějí, že CDA, jako škola či paradigma, je obecně orientována na problém (v kontrastu s teoretickými aspekty), interdisciplinární a eklektická. Dále ji lze charakterizovat zájmem o odhalování ideologií a mocenských struktur pomocí zkoumání sémiotických (psaných, mluvených i vizuálních) dat (tamtéž). CDA také chápe diskurz, tedy používání jazyka v mluvené i psané podobě, jako formu sociální praxe (Fairclough a Wodak 1997, str. 258). To ukazuje na dialektický vztah mezi jednotlivými diskurzivními událostmi a kontextem, ve kterém se odehrávají. „*Diskurzivní události jsou tedy formovány těmito kontexty, ale zároveň je také formují. Tedy, že je diskurz je sociálně konstitutivní stejně jako je sociálně podmíněný*” (tamtéž). Zde je patrný odkaz sociálního konstruktivismu, dle kterého jsou realita a poznání konstruovány prostřednictvím sociální interakce a ovlivněny především kulturou a společenským a historickým kontextem (Teater 2015). CDA tedy představuje interpretativní mezioborový přístup k analýze textu, který se soustředí na vztah mezi mocí a jazykem a na způsoby, jakými jsou sociální a mocenské struktury prostřednictvím jazyka upevňovány.

V souvislosti s chápáním diskurzu jako sociální praxe představuje Fairclough (1989) tzv. trojdimenzionální pojetí diskurzu, dle kterého je diskurz tvořen textem, diskurzivní praxí a sociální (později sociokulturní) praxí (obr. č. 1). Text, vyjádřený psanou, mluvenou či vizuální podobou, je vždy výsledkem procesu produkce a zdrojem procesu interpretace. Textové analýzy se obvykle pohybují právě v této rovině. CDA rozšiřuje svůj předmět zkoumání, poukazuje na sociální determinaci těchto procesů a zkoumá sociální podmínky procesů produkce i interpretace, které ve výsledku utvářejí texty. Diskurz tak zahrnuje i širší sociokulturní kontext. Stručněji řečeno, „*texty tj. promluva, psaný text, vizuální obraz nebo nějaká jejich vzájemná kombinace, jsou produkovány a konzumovány v rámci specifické diskursivní praxe. Ta je řízena svými specifickými pravidly v závislosti na sociálním kontextu neboli na sociální praxi*” (Vašát 2008).

Obrázek 2: Diskurz jako text, interakce a kontext

Zdroj: Fairclough, 1995

Trojdimenzionální pojetí diskurzu Normana Fairclougha koresponduje s jeho přístupem k samotné analýze a představuje tzv. trojdimenzionální model CDA. Ten se, obdobně jako diskurz, skládá z textové (lingvistické) dimenze, diskurzivní praxe a sociokulturních praktik. Analýza probíhá na těchto třech úrovních:

1. *Lingvistická dimenze*: Soustředí se na vnitřní vztahy (tj. strukturu) textu, což zahrnuje slovní zásobu, výběr slov, skladbu vět či různé rétorické prostředky.
2. *Dimenze diskurzivní praxe (významotvorná dimenze)*: Týká se způsobů, jakým byl text vytvořen (produkce), jak byl šířen (distribuce) a jak byl příjemci interpretován (interpretace). Zkoumá, jak aktéři produkce a interpretace využívají dostupné sociální zdroje, které určují pravidla diskurzu (Fairclough 2010, str. 10). Pravidla (také řád) diskurzu jsou poté chápána jako souhrn norem a společenských konvencí, které konstituují pravidla užívání jazyka v daném sociálním kontextu, včetně vlivu mocenských struktur a ideologií na komunikaci.
3. *Dimenze sociokulturní praxe (také dimenze ideologie a moci)*: Třetí dimenze zkoumá makrosociální aspekty diskurzu, jako jsou ideologické, historické, mocenské a kulturní vlivy.

Fairclough ve svém modelu zdůrazňuje zprostředkující roli diskurzivní praxe, pravidel diskurzu a intertextuální analýzy, neboť spojují texty se společností a kulturou jakožto ne-textovými částmi (Fairclough 2010, str. 10). Jeho cílem bylo propojit „*jazykově orientovanou analýzu diskurzu se sociálním a politickým myšlením relevantním pro diskurz a jazyk do rámce vhodného pro sociálněvědní výzkum, zejména při studiu sociálních změn*“ (Fairclough 1992, str. 62).

Kvalitativní část mé práce je založena právě pojetí kritické diskurzivní analýzy podle Fairclougha. Pro doplnění kvalitativní části je druhá polovina praktické části věnována kvantitativní obsahové analýze.

3.4.2. Kvantitativní obsahová analýza

Obsahová analýza (Content analysis, CA) je metodou/technikou, jejímž předmětem „*jsou obsahy komunikace předávané jako text či obraz*“ (Dvořáková 2010, str. 96). Jejím hlavním cílem je zkoumání textů se zaměřením na výskyt předem definovaných znaků. Obsahová analýza je obvykle prováděna v několika krocích a Wimmer a Dominick (2006) jich rozlišují celkem 10 (jejich posloupnost nemusí být nutně zachována):

1. formulace výzkumné otázky nebo hypotézy,
2. definice výzkumného souboru,

3. výběr vhodného vzorku z populace,
4. výběr a definice výzkumné jednotky,
5. vytvoření kategorií,
6. určení systému kvantifikace,
7. trénink kódovačů a provedení pilotní studie,
8. kódování obsahu,
9. analýza shromážděných dat,
10. vyvození závěrů.

V kontextu této analýzy byly kroky 1 až 4 definovány již v předchozích kapitolách práce. Následně jsem vytvořila kategorie a vymezila relevantní kódy. Často se setkáváme s postupem, že výzkumník nejprve provádí otevřené kódování, na základě kterého v datech identifikuje hlavní témata a vzorce a poté je sdružuje do kategorií. Vzhledem k povaze mého výzkumu byl však postup opačný. Od začátku práce bylo přesně stanoveno, co v textu hledat, a proto konstrukce kategorií předcházela kódům.

Kategorií je celkem 6 a reflektují dvourozměrný charakter výroků (viz obr. č. 1). Tematicky jsem je rozdělila následovně: (1) individualismus-pravice, (2) komunitarismus-pravice, (3) individualismus-levice, (4) komunitarismus-levice, (5) komunitarismus a (6) individualismus. Jak bylo již uvedeno, osa individualismus-komunitarismus je pro naše účely důležitější a tak jsou výroky, které nelze zařadit na ose levice-pravice, hodnoceny jen na ose první (proto samostatné kategorie 5 a 6). Zařazení do jednotlivých kategorií je určeno na základě kódů, kterých je celkem 25 a mají podobu různých politických, ekonomických či sociálních hodnot nebo přesvědčení (viz příloha č. 6).

Jako způsob kvantifikace dat jsem zvolila frekvenční analýzu. Jedná se o jednu z nejpoužívanějších statistických metod pro jednorozměrnou analýzu kategorizovaných dat. Metoda slouží ke zkoumání četnosti (frekvence) výskytu vybraných znaků v datech. Tradičními nástroji frekvenční analýzy jsou tabulky absolutních a relativních četností, které prezentují počty či podíl jednotlivých kategorií či kódů ve výzkumném souboru. Získané informace pak mohou být názorně zobrazeny pomocí grafů, jako jsou výsečový (koláčový) graf či sloupcové grafy. Frekvenční analýza nám napomůže získat přehled o dominantních kategoriích a kódech v datech a následná vizualizace usnadní porozumění výsledkům.

3.5. Analýza a interpretace výsledků

Tato kapitola se věnuje samotné analýze politických kampaní pomocí kritické diskurzivní analýzy a kvantitativní obsahové analýzy. CDA nám umožní zjistit, jaké lingvistické a stylistické prostředky kandidáti používají pro formulaci svých politických názorů, jaké diskurzivní strategie při tom využívají a jakými sociokulturními vlivy je diskurz formován. Kvantitativní údaje získané kvantitativní obsahovou analýzou zahrnují zejména četnosti výskytu prvků spojených se zkoumanými ideologickými pozicemi a jejich proměnu ve vybraných letech. Tato analýza přispěje ke komplexnější interpretaci dat a k ověření hlavní hypotézy.

3.5.1. Reagan vs. Carter (1980)

Reaganova kampaň v roce 1980 byla nejen z hlediska komunikace a využití médií velmi úspěšná a podařilo se mu oslovit široké spektrum voličů. Reagan používal jednoduchý a srozumitelný jazyk, pomocí kterého mohl jasně a stručně komunikovat své priority co nejširšímu publiku. V kontrastu s tehdejším politickým děním byl jeho jazyk pozitivní, povzbuzující, evokující naději a plný optimismu. Jednalo se nejčastěji o tvrzení o víře v lepší budoucnost, schopnost vyřešit ekonomické problémy i otázky energetické soběstačnosti, jako například:

„Yes, there is reason for hope in this country. This country has everything that it always had before except the leadership in Washington that this country required.”

„I'm confident that it can be done and that it will reduce inflation, because I did it in California. “

(Reagan, 1980)

„But there remains the greatness of our people, our capacity for dreaming up fantastic deeds and bringing them off to the surprise of an unbelieving world.”

(Reagan, 1979)

Nemalou pozornost věnoval Reagan také kritice Cartera, kdy používal slova jako „*unkept/broken promises*” či „*inability to govern*”. Co činilo Reaganovy projevy poutavými, bylo časté užívání humoru, anekdot, řečnických otázek, metafor a příběhů. Pro podpoření vize Ameriky jako vzoru pro ostatní například používal slavný výraz „*City on a Hill*”, podobně pro obnovení americké síly (jak ekonomické tak vojenské) použil frázi „*Make America great again*”. Známost se stala i řečnická otázka „*Are you better off than*

you were four years ago?”. Mnohé vtipy pak byly na účet právě jeho oponenta a sloužily současně k oslabení Carterovy pozice a posílení své vlastní:

„(..) He said that was to send a message to the Soviet Union, but he’s sending it by way of the post office.”

„A recession is when your neighbor loses his job. A depression is when you lose yours. And recovery will be when Jimmy Carter loses his.”

(Reagan, 1980)

Mezi hlavní Reaganovy strategie patřilo vytváření vize silného, ale malého státu, prosperity, národní obnovy a lepších zítřků. To ilustruje například metafora *„Now let the United States once again be a nation with big shoulders”*, která vyjadřuje sílu a odolnost Spojených států. Klíčovou strategií se však stala rétorika *my vs. oni*, pomocí které se povedlo Reaganovi vytvořit kontrast mezi současným *„selháním a neúspěchy“* Carterovi administrativy a potencionálním zlepšením po zvolení Reagana. To zahrnovalo použití jednoduchého jazyka a mnoha patriotických a nacionalistických prvků, které měly za cíl vyvolat pocit národní hrdosti a identifikace občanů s vizí lepší, silnější a prosperující Ameriky, a tím mobilizovat široké spektrum voličů.

Carter, který v roce 1980 obhajoval prezidentský post, byl ve složitější situaci. Vlivem krizí a tehdejšího společenského dění (viz dále) byl Carter postaven do pozice, kdy se spíše obhajoval a bránil před útoky protikandidáta. Soustředil se tak na popis konkrétních politických návrhů a dat, jeho jazyk byl formální a složitější, obsahoval dlouhé větné celky a trpný rod, což vyžadovalo větší soustředěnost a nebylo pro posluchače příliš atraktivní v porovnání s Reaganovým přístupem.

Při argumentaci se odvolával na nabyté zkušenosti, kompetentnost a svou odbornost. Centrálním prvkem byl důraz na etické a morální hodnoty, typicky podpora lidských práv (*„to raise high the banner of human rights”*), obnova víry a důvěry (*„restoring that faith and that confidence to America”*) či závazek ke spravedlnosti (*„we must have a society that's just and fair”*). Zaměřoval se také na empatii, tedy vyjadřování porozumění občanům, jejich problémům a snahu vyvolat pocit blízkosti, například pomocí osobních příběhů:

„I had a discussion with my daughter, Amy, the other day, before I came here, to ask her what the most important issue was.”

(Carter, 1980)

Ani Carter neotálel s kritikou svého oponenta, respektive navrhovaných politických

opatření a přístupů. V této souvislosti často používal výrazy jako „*disturbing*”, „*concern*”, „*reckless*” či „*dangerous*”, jak lze vidět zde:

„There is a disturbing pattern in the attitude of Governor Reagan. “

„This attitude is extremely dangerous and belligerent in its tone, although it's said with a quiet voice.”

„Governor Reagan is making some very misleading and disturbing statements.”

(Carter, 1980)

Sociokulturní kontext měl na volební kampaň v roce 1980 silný vliv. Spojené státy se v té době potýkaly se stagnací hospodářského růstu, s vysokou inflací a zvýšenou nezaměstnaností a k pocitu ekonomické nejistoty občanů dále přispívaly dopady ropné krize v 70. letech. Politickou atmosféru dále formovaly následky války ve Vietnamu, obavy spojené se Sovětským svazem a studenou válkou, pokračující boj za sociální spravedlnost, nedůvěra vůči státním institucím způsobená aférou Watergate a zadržení amerických rukojmích v Íránu. Prezident Carter za svůj diplomatický přístup k řešení rukojmích čelil tvrdé kritice, která se ještě prohloubila po neúspěšné vojenské operaci Eagle Claw.

3.5.2. Trump vs. Biden (2020)

Trump je výraznou politickou osobností, známou nejen svým specifickým způsobem komunikace. Používá přímý a jednoduchý jazyk s krátkými větami, které jsou srozumitelné a umožňují efektivně oslovit širokou veřejnost. Z krátkých vět se mnohdy stávají jen holé fráze či slova, typicky slogan „*Make America Great Again (MAGA)*” či jeho aktualizovaná verze „*Keep America Great (KAG)*“, dále například fráze „*America First*”, „*drain the swamp*” či „*fake news*”. Ve snaze zdůraznit své úspěchy či naopak soupeřovy neúspěchy a vyvolat pocit krize či ohrožení byly jeho projevy dále charakterizovány zveličováním a silným emocionálním nábojem:

„the greatest campaign and the greatest election probably in the history of our country”

„the greatest nation”

„a record-breaking”

„deals were cut to close our companies, give away your jobs, shut down our factories and surrender your sovereignty.”

(Trump, 2019)

Mezi jeho přední strategie dále patří populismus a rétorika my vs. oni, které mu napomohly nejen udržet si podporu své tradiční voličské základny, ale také získat pozornost a místo v mediálním prostoru. Trump často kritizoval politický establishment, kdy mluvil o „*draining the swamp*” či „*Washington insiders*”, používal polarizující výroky a nebál se ani přímé konfrontace se svými oponenty, obvykle ve snaze je delegitimizovat:

„We’re fighting against the same far-left politicians that ravaged our great cities and crushed the dreams of African-american middle class, the same people who threw open our borders and allowed drugs, gangs and illegal labor to devastate our poorest American communities.”

(Trump, 2019)

„But I’ll tell you, Joe, you could never have done the job that we did. You don’t have it in your blood. You could’ve never done that, Joe.”

„And also, while we’re at it, why is it just out of curiosity, the mayor of Moscow’s wife gave your son three and a half million dollars?”

(Trump, 2020)

Bidenův způsob komunikace můžeme do jisté míry přirovnat ke Carterovi. Biden v průběhu kampaně používal složitější věty, formální jazyk a snažil se o smysluplný popis navrhovaných politik, což kontrastovalo s častou banalizací komplexních problematik Trumpem. Silnou stránkou Bidena v roce 2020 bylo vyjadřování empatie. Hovořil o své zesnulé první manželce, dceři a synovi Beauovi, čímž projevoval pochopení s bolestí těch, kteří ztratili blízké následkem onemocnění COVID-19.

Jednou z jeho hlavních strategií byl důraz na národní jednotu a spolupráci. Akcentoval důležitost soudržnosti obzvláště v době krize, stejně jako potřebu obnovení ducha bipartismu pro správné fungování demokracie:

„Instead of treating each other’s party as the opposition, we treat them as the enemy. This must end. We need to revive the spirit of bipartisanship in this country.”

„We are in a battle for the soul of this nation.”

„About how much it [division] has cost America in the past, about how much it is costing us now, and about why I believe in this moment, we must come together as a nation.”

(Biden, 2020)

Společně se společenskou soudržností také zdůrazňoval inkluzivitu, zejména v souvislosti s rasovými a genderovými otázkami, a podařilo se mu tak oslovit široké spektrum voličů, zejména z řad menšinových skupin. Příkladem jeho inkluzivní rétoriky je:

„This is the nation strong enough to both honestly face systemic racism and strong enough to provide safe streets for our families and small businesses.“

„It’s about equity and equality. It’s about decency. It’s about the Constitution. And we have never walked away from trying to require, acquire equity for everyone, equality for the whole of America.“

(Biden, 2020)

Kampaň v roce 2020 byla ovlivněna několika mimořádnými událostmi. Do průběhu se zásadně promítla pandemie COVID-19, která negativně zasáhla ekonomickou i sociální oblast života občanů. Na jaře 2020 poté smrt Georga Floyd a vyvolala v zemi rozsáhlé rasové nepokoje v čele s hnutím Black Lives Matter. Pozornost si získaly také otázky klimatické krize, genderu a práv členů LGBT komunity, které jednoznačně rozdělávaly dva hlavní kandidáty i jejich voliče.

Jak lze vidět, mezi lety 1980 a 2020 došlo k významným společensko-kulturním změnám a s tím spojené proměně politických priorit. Navzdory zachování konzistence základních hodnot v rámci politické příslušnosti hlavních kandidátů můžeme pozorovat změnu v jejich přístupu a argumentaci.

Demokratičtí kandidáti se dle očekávání shodují v podpoře sociálních programů (Obamacare, Medicaid), apelu na sociální spravedlnost a lidská práva. V roce 2020 u Bidena ale pozorujeme mnohem větší důraz na inkluzivitu a řešení klimatické krize jako součásti společenské odpovědnosti vůči životnímu prostředí. Podporoval inkluzivní imigrační politiku a ochranu práv marginalizovaných a diskriminovaných skupin jako jsou ženy, lidé různé sexuální orientace, Afroameričané, Hispánci a další. Byť u Cartera také nalezneme snahy o rasovou spravedlnost, byly spíše součástí širšího apelu na morální hodnoty, jako je vzájemný respekt a ochrana lidských práv.

V případě republikánských kandidátů je kontrast v rozdílné argumentaci ještě zřetelnější. Reagan i Trump sdílejí jisté republikánské hodnoty, které můžeme přinejmenším od Reaganova prezidentství považovat za klasické. Patří mezi ně národní zájmy, omezená vláda, federalismus, deregulace a snižování daní. Národní zájmy ale pro oba kandidáty představují něco jiného. Reagan zdůrazňoval silný stát a národní obranu, aby Spojené státy

byly obrany- a konkurenceschopné na mezinárodní scéně a to zejména v souvislosti s hrozbou Sovětského svazu. Národní zájmy se u Trumpa projevovaly v duchu ekonomického protekcionismu a přinejmenším rétorického příklonu k mezinárodně-politickému (či geopolitickému) izolacionismu. Trumpův příklon k ekonomickému protekcionismu mj. představoval zásadní obrat vůči předcházející dekádě trvající americké mezinárodně-politické politice, která usilovala o pravý opak – o liberalizaci mezinárodního obchodu v duchu neoliberalismu. Trump se zaměřoval zejména na konzervativní voliče a zdůrazňoval potřebu ochrany tradičních amerických hodnot a zájmů, včetně ochrany hranic („*we are building the wall*”) a pracovních míst („*the days of stealing American jobs (..) are over*”). Jeho rétorika podporovala ochranu americké ‚bělošské‘ identity a stavěla se proti multikulturalismu, zejména ve vztahu k imigrantům.

I přes udržení určité kontinuity v demokratické a republikánské agendě sledujeme v roce 2020 vzestup argumentace založené na skupinových zájmech. U Bidena se jedná o menšinové skupiny, v případě Trumpa je tomu národ. Tento „národ” či „lid” je ale konstruován kulturně či etnicko-kulturně, tedy když Trump mluví o americkém lidu, obrací se hlavně k bílým Američanům.

3.5.3. Frekvenční analýza

Výše uvedená tvrzení doplňují výsledky kvantitativní analýzy, do které bylo zahrnuto celkem 234 výroků, přibližně 60 od každého vybraného kandidáta.

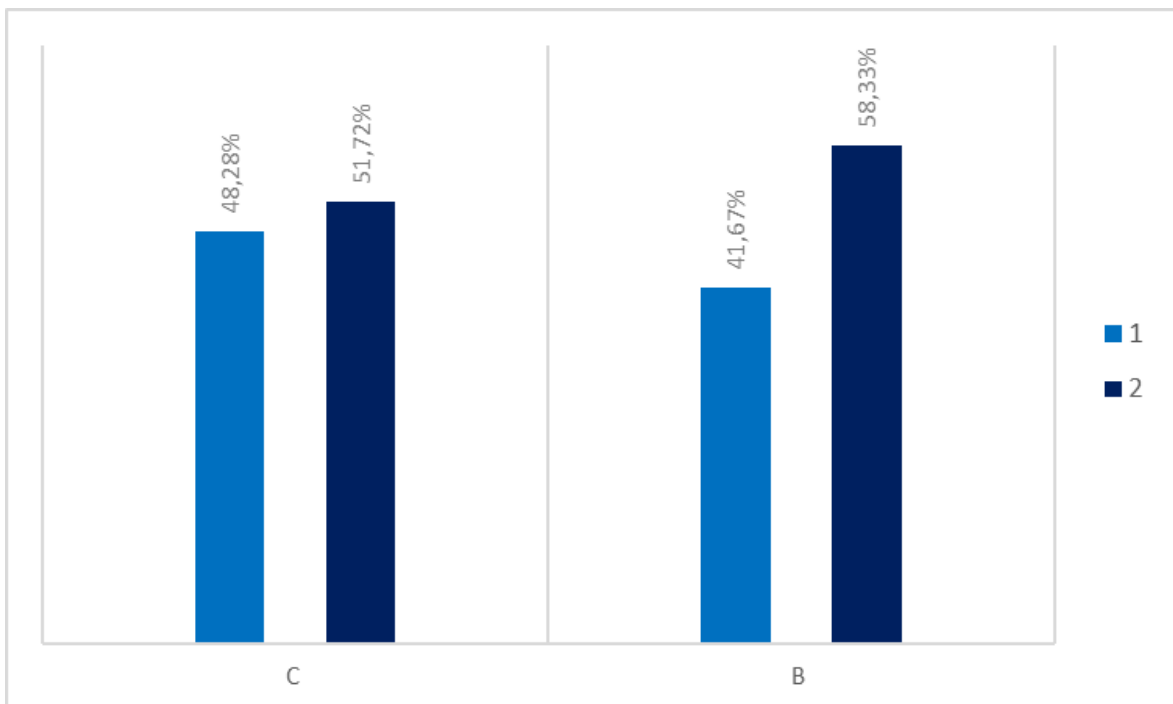
Tabulka 1: Počet a struktura výroků v analýze

Prezident	Počet výroků
B	60
C	58
R	59
T	57
Celkový součet	234

Zdroj: autorka

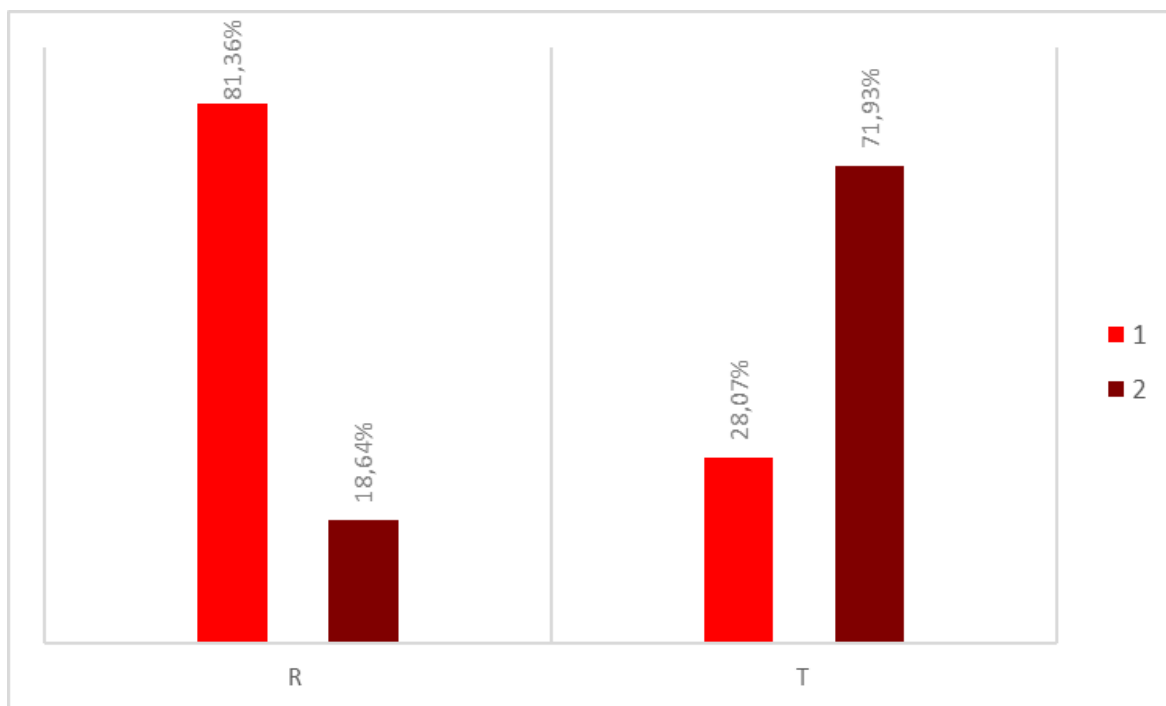
Následující dva grafy srovnávají podíly individualistických (1) a komunitárních (2) výroků na celkovém počtu výroků jednotlivých kandidátů. První graf se zaměřuje na demokratické kandidáty (C = Carter, B = Biden) a druhý na republikánské (R = Reagan, T = Trump).

Graf 1: Podíl individualistických (1) a komunitárních (2) výroků na celkovém počtu výroků daného kandidáta, Jimmy Carter vs. Joe Biden

Zdroj: autorka

Graf 2: Podíl individualistických (1) a komunitárních (2) výroků na celkovém počtu výroků daného kandidáta, Ronald Reagan vs. Donald Trump

Zdroj: autorka

Grafy znázorňují nárůst podílu komunitárních výroků u prezidentských kandidátů v roce 2020. Zatímco u demokratických kandidátů mezi lety 1980 a 2020 došlo k minimálním změnám v zaměření argumentace, u republikánských kandidátů je tato změna výrazná. Podobně je tomu i ve frekvenci výskytu jednotlivých kódů u kandidátů.

U Bidena a Cartera se nejčastěji objevovaly kódy jako jsou „společenská soudržnost a stabilita“, „sociální spravedlnost“, „individuální práva a svobody“ a „skupinová práva“, což vypovídá o jistém vyvážení argumentů zaměřených na individuální a skupinové zájmy. Naopak, Reagan kladl velký důraz na práva individuální, zejména v ekonomických záležitostech, a mezi nejfrekventovanější kódy v jeho případě patřily „deregulace“, „omezená vláda“ a „trh“. Trumpova argumentace byla poté založena na národních (skupinových) zájmech a nejčastějšími kódy u jeho výroků byly „národní zájmy“, „skupinová práva“ a „bezpečnost“.

Na základě provedené kvalitativní a kvantitativní analýzy lze vyvodit několik klíčových závěrů. V porovnání s rokem 1980 došlo v roce 2020 k nárůstu důrazu na komunitarismus a identitární politiku u obou hlavních politických stran. V případě demokratických kandidátů je nárůst mírný: Biden sice kladl větší důraz na inkluzivitu,

sociální spravedlnost a ochranu životního prostředí, způsob argumentace ale zůstal u obou kandidátů velmi podobný. Naproti tomu u republikánských kandidátů je proměna diskurzu velmi výrazná: zatímco se Reagan soustředil na ekonomickou svobodu a minimální stát, Trumpova rétorika se zaměřovala na národní zájmy, protekcionismus a zejména ochranu tradiční americké identity. Na základě těchto zjištění tak lze potvrdit, že došlo k jistému posunu od individualistického (či deontologického) liberalismu k orientaci na komunitární a identitární otázky. Identitární politika, která ještě v roce 1980 nepatřila mezi priority politických kampaní, se v roce 2020 stala jejich významnou součástí na obou stranách politického spektra – u Bidena v rámci levicového přístupu, u Trumpa v rámci pravicového.

Závěr

Práce teoreticky vychází z Michaela Sandela, který ve svých dílech rozvíjí argument, že na konci 20. století byl ve Spojených státech individualistický liberalismus dominantní politickou filosofií. Předním cílem práce bylo zpochybnit či vyvrátit toto přes dvě dekády staré tvrzení. Prostřednictvím kvalitativní a kvantitativní analýzy politické komunikace hlavních prezidentských kandidátů se podařilo ukázat, že individualistická argumentace v současnosti skutečně ztrácí svou převahu ve prospěch argumentace založené na skupinových právech. Došlo tím k důležitému posunu, který proměnil podobu americké veřejné debaty a dřívější důraz na rovná práva pro všechny se přesouvá na skupinové identity. Jak bylo v práci ukázáno, tento posun diskurzu vedl k postupnému formování identitární politiky, která je záležitostí levice i pravice.

Podíváme-li se ale na její nejnovější vývoj, jako například Black Lives movement, lze argumentovat, že se identitární politika se svým zaměřením na různé symboly stává nejen neefektivní, ale navíc odvádí pozornost a energii od skutečných příčin s rasou spjatých společenských problémů. Problémy spojené s rasou lze totiž jen těžko oddělit od problémů socioekonomických a nepříznivou situaci a životní vyhlídky mladých Afroameričanů z „inner cities” (tedy z ghett) nevyřeší symbolická gesta jako přejmenovávání různých ulic, odstraňování soch či používání různých hashtagů na sociálních sítích (#MeToo, #BlackLivesMatter). Určitě by ale pomohla například radikální změna systému financování veřejného školství a zdravotnictví.

Podobně je tomu i v případě pravicové verze identitární politiky, ke které se v reakci na svou nestabilní ekonomickou situaci často přiklání mnozí Američané spadající do tzv. „white working class”. To však vede k ironické situaci, kdy tito Američané nadšeně hlasují pro politiky, kteří mají v programu snižování sociálních a zdravotních výdajů, ale na druhou stranu hájí ty správné tradiční hodnoty v podobě zákazu potratů či omezení migrace.

V současné době je tak identitární politika spíše výrazem volání po minulých i nynějších křivdách či nespravedlnostech namísto řešení skutečných problémů. Tento trend se ale netýká jen Spojených států amerických. Příkladem může být vzestup krajně pravicových stran v Evropě volajících po ochraně tradičních hodnot, národních zájmů a zpřísnění imigrační politiky, u nás typicky SPD. Skutečným důvodem ale, proč lidé krajní pravici volí, je jejich nedůvěra v systém a nepříznivá socioekonomická situace, tedy problémy širšího rozměru.

Jak lze vidět, jedná se o téma velmi aktuální a do budoucna se s ním budeme potýkat i my.

Summary

The work draws theoretically on the writings of Michael Sandel, who develops the argument that individualistic liberalism was the dominant political philosophy in the United States in the late 20th century. The overarching goal of the thesis was to challenge or refute this more than two-decades-old claim. Through a qualitative and quantitative analysis of the political communication of the major presidential candidates, it was possible to show that individualistic argumentation is indeed losing its dominance today in favor of group rights-based argumentation. An important shift has thus occurred that has transformed the shape of American public debate, with the former emphasis on equal rights for all shifting to group identities. As has been shown in this thesis, this shift in discourse has led to the gradual formation of identity politics, which is a matter for both the left and the right.

However, if we look at its most recent developments, such as the Black Lives movement, it can be argued that identity politics, with its focus on various symbols, has not only become ineffective but has also diverted attention and energy away from the real causes of race-related social problems. Indeed, race-related issues can hardly be separated from socioeconomic problems, and the plight and life prospects of young African Americans from the "inner cities" (i.e., ghettos) cannot be solved by symbolic gestures such as renaming various streets, removing statues, or using various hashtags on social media (#MeToo, #BlackLivesMatter). However, a radical change in the system of financing public education and health care, for example, would certainly help.

The same is true of the right-wing version of identity politics, to which many Americans in the so-called "white working class" often gravitate in response to their precarious economic situation. However, this leads to the ironic situation where these Americans enthusiastically vote for politicians who have an agenda of cutting social and health spending, but on the other hand, defend the right traditional values in the form of banning abortion or restricting immigration.

Thus, identity politics today is more an expression of calling out past and present wrongs or injustices rather than addressing real problems. However, this trend is not limited to the United States. An example of this is the rise of far-right parties in Europe calling for the protection of traditional values, national interests, and stricter immigration policies, typically

the SPD in this country. However, the real reason why people vote for the far right is because of their distrust of the system and the unfavorable socio-economic situation, i.e. broader issue. As can be seen, this is a highly topical issue and one that we will also have to deal with in the future.

Použitá literatura

BECK, Ulrich a BECK-GERNSHEIM, Elisabeth. *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. London: SAGE Publications Ltd, 2012. Dostupné z: <https://doi.org/10.4135/9781446218693>. [cit. 2024-06-04].

BERNSTEIN, Mary. Identity Politics. Online. *Annual Review of Sociology*. 2005, roč. 31, č. 1, s. 47-74. eISSN 1545-2115. Dostupné z: <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.29.010202.100054>. [cit. 2024-04-11].

DVOŘÁKOVÁ, Ilona. Obsahová analýza / formální obsahová analýza / kvantitativní obsahová analýza. Online. *ANTROPOWEBZIN*, 2010, č. 2, s. 95-99. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/webzin/index.php/webzin/article/view/97>. [cit. 2024-06-23].

FAIRCLOUGH, Norman. *Language and Power*. London: Longman, 1989. ISBN 0-582-00976-6.

FAIRCLOUGH, Norman. Discourse and Text: Linguistic and Intertextual Analysis within Discourse Analysis. Online. *Discourse & Society*. 1992, roč. 3, č. 2, s. 193-217. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0957926592003002004>. [cit. 2024-06-23].

FAIRCLOUGH, Norman. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman, 1995. ISBN 0-582-219809.

FAIRCLOUGH, Norman a WODAK, Ruth. Critical Discourse Analysis. In: VAN DIJK, Teun A. (ed.). *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. Vol. 2. London: Sage, 1997, s. 258-284.

FAIRCLOUGH, Norman. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Upper Saddle River: Prentice Hall, 2010. ISBN 978-1405858229.

FUKUYAMA, Francis. *Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2018. ISBN 978-0-374-12929-3.

GOLUB, Mark. *Beyond Color-Blindness and Color-Consciousness*. In: *Is Racial Equality Unconstitutional?* New York: Oxford Academic, 2018. Online. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/oso/9780190683603.003.0001>. [cit. 2024-06-26].

Harvard University. Justice. Online. Harvard Online Learning. Cambridge, MA: Harvard University. Dostupné z: <https://pll.harvard.edu/course/justice>. [citováno 2024-04-20].

HOLZBACHOVÁ, Ivana. Recenze knihy Identita: volání po důstojnosti a politika resentmentu od FUKUYAMA, Francis. *Studia philosophica*. 2020, roč. 67, č. 1, s. 58-62. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SPH2020-1-8>. [cit. 2024-06-16].

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012.

ISBN 978-80-247-3679-2.

KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. Přeložil Ladislav Menzel. Praha: Svoboda, 1990. ISBN 80-205-0152-5.

KANT, Immanuel. *Kritika čistého rozumu*. Praha: Oikoymenh, 2001. ISBN 80-7298-035-1.

KRYGIER, Martin. *Philip Selznick: Ideals in the World*. Redwood City: Stanford University Press, 2012. eISBN 978-0-8047-8374-3.

LILLA, Mark. *The Once and Future Liberal : After Identity Politics*. Oxford: C. Hurst and Company (Publishers) Limited, 2017. ISBN 978-0062697431.

LUSCOMBE, Belinda. *Jordan Peterson Talks Gun Control, Angry Men and Why So Few Women Lead Companies*. Online. Time. 2018. Dostupné z: <https://time.com/5175974/jordan-peterson-12-rules-book-interview/>. [cit. 2024-04-11].

PROKOPOVÁ, Kateřina; ORSÁGOVÁ, Zuzana a MARTINKOVÁ, Petra. *Metodologie výzkumu v oblasti kritické analýzy diskurzu*. Olomouc: UP, 2014. ISBN 978-80-244-4344-7.

RAWLS, JOHN. *A Theory of Justice: Original Edition*. Harvard University Press, 1971. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9z6v>.

RAWLS, John. *Teorie spravedlnosti*. Přeložil Karel Berka. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85605-89-9.

SANDEL, Michael J. The Procedural Republic and the Unencumbered Self. Online. *Political Theory*. 1984, roč. 12, č. 1, s. 81-96. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/191382>. [cit. 2024-05-09].

SANDEL, Michael J. *Democracy's Discontent: America in Search of a Public Philosophy*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1996. ISBN 0-674-19744-5.

SANDEL, Michael J. *Liberalism and the Limits of Justice*. 2nd Edition. Cambridge University Press, 1998. ISBN 978-0521562980.

SULLIVAN, Roger J. *Immanuel Kant's Moral Theory*. Online. Cambridge University Press, 1989. ISBN 9780521369084.

TAYLOR, Charles. *Multiculturalism and "The Politics of Recognition"*. Princeton: Princeton University Press, 1992. ISBN 978-0691087863.

TEATER, Barbra. Social Work Theory. In: WRIGHT, James D. (ed.). *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition). Amsterdam: Elsevier, 2015, s. 813-820. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.28092-6>. [cit.

2024-06-30].

ULLUCCI, Kerri a BATTEY, Dan. Exposing Color Blindness/Grounding Color Consciousness: Challenges for Teacher Education. *Urban Education*, roč. 46, č. 6, s. 1195-1225. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0042085911413150>. [cit. 2024-06-23].

WIMMER, Roger D. a DOMINICK, Joseph R. *Mass Media Research: An Introduction*. 8. ed. Belmont, CA: Thomson Wadsworth Publishing, 2006. ISBN 978-0534647186.

WODAK, Ruth a MEYER, Michael. Critical Discourse Studies: History, Agenda, Theory and Methodology. In: WODAK, Ruth a MEYER, Michael (eds.). *Methods of Critical Discourse Studies*. 3. rev. ed. London: Sage, 2015, s. 1-23.

WOLFE, Alan. *The Future of Liberalism*. New York: Alfred A. Knopf, 2009. ISBN 978-0307266774.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Grafické znázornění kulturně-společenského a ekonomického rozměru výroků (obrázek)

Příloha č. 2: Diskurz jako text, interakce a kontext (obrázek)

Příloha č. 3: Počet a struktura výroků v analýze (tabulka)

Příloha č. 4: Podíl individualistických (1) a komunitárních (2) výroků na celkovém počtu výroků daného kandidáta, Jimmy Carter vs. Joe Biden (graf)

Příloha č. 5: Podíl individualistických (1) a komunitárních (2) výroků na celkovém počtu výroků daného kandidáta, Ronald Reagan vs. Donald Trump (graf)

Příloha č. 6: Seznam kódů (tabulka)

KÓD	ZNAK KÓDU
Omezená vláda	OV
Trh	TRH
Deregulace	DEG
Snížení daní	SD
Individuální práva a svobody	IPS
Skupinová práva	SP
Rovnost příležitostí	RP
Kolektivní blaho	KB
Sřední třída	ST
Bezpečnost	BEZ
Národní zájmy	NZ
Veřejné služby	VS
Sociální spravedlnost	SS
Ochrana životního prostředí	OZP
Pracovní práva	PP
Společenská soudržnost a solidarita	SSS
Důstojnost práce	DP
Inkluzivita	INK
Ochrana demokratických institucí a právního státu	ODIPS
Ochrana rodinných hodnot	RH
Individuální odpovědnost	IO
Diplomatická řešení	DR
Vládní intervence	VI
Tradiční hodnoty	TH

Zdroj: autorka